

**MAXSUS TA'LIMGA EHTIYOJI BO'LGAN BOLALAR UCHUN
TA'LIMNING INTEGRATSIYALASHUVI**

Usmonova Muxlisaxon Sobirovna,

Qo`qon DPI dotsenti

E-mail: usmonovamuxlisaxon@gmail.com

Sattorova Navruzaxon Xayitboy qizi,

Qo`qon DPI talabasi

Annotatsiya:

Ushbu maqolada maxsus ta'limga ehtiyoji bo'lgan bolalar uchun ta'limning integratsiyalashuvi yoritib berilgan.

Tayanch so`zlar: inklyuziv, integratsiya, texnologiya, lateral, ijtimoiy inqiroz, raqobat, maxsus ta'lim.

**ИНТЕГРАЦИЯ ОБРАЗОВАНИЯ ДЕТЕЙ С ОСОБЫМИ
ОБРАЗОВАТЕЛЬНЫМИ ПОТРЕБНОСТЯМИ**

Усманова Мухлисахан Собировна, доцент Кокандского ДПИ

E-mail: usmonovamuxlisaxon@gmail.com

Сатторова – дочь Наврузахана Хайтбая, студента Кокандского ДПИ

Аннотация: В данной статье освещается интеграция образования для детей с особыми образовательными потребностями.

Ключевые слова: инклюзивный, интеграция, технология, латеральный, социальный кризис, конкуренция, специальное образование.

**INTEGRATION OF EDUCATION FOR CHILDREN WITH SPECIAL
EDUCATION NEEDS**

Usmanova Mukhlisakhan Sobirovna, assistant professor of Kokand DPI

E-mail: usmonovamuxlisaxon@gmail.com

Sattorova is the daughter of Navruzakhan Khaitboy, a student of Kokand DPI

Annotation: This article highlights the integration of education for children with special educational needs.

Key words: inclusive, integration, technology, lateral, social crisis, competition, special education.

Integratsiya "normalizatsiya" kontseptsiyasiga asoslangan bo'lib, u nogironlarning hayoti va ular yashayotgan jamiyatning sharoitlari va turmush tarziga iloji boricha yaqin bo'lishi kerak degan fikrga asoslangan. "Normallashtirish" tamoyillari bir qator xalqaro - huquqiy hujjatlarda mustahkamlangan: "Bola huquqlari deklaratsiyasi", "aqli zaif" shaxslar huquqlari deklaratsiyasi va "nogironlar huquqlari deklaratsiyasi". Bolalarga kelsak, bu quyidagilarni anglatadi. Maxsus ta'limga ehtiyojlari bo'lgan bolaning umumiy ehtiyojlari ham bor, ularning asosiysi muhabbat va rag'batlantiruvchi muhitga bo'lgan ehtiyojdir. Bola iloji boricha odatdagidek hayot kechirishi kerak. Bola uchun eng yaxshi joy - bu uning uyi va alohida ta'limga muhtoj bolalarni o'z oilasida tarbiyalashga rag'batlantirish mahalliy hokimiyat zimmasida. Hamma bolalar o'rganishi mumkin, demak, ularning rivojlanish buzilishlari qanchalik og'ir bo'lmasin, ularga ta'lim olish imkoniyatini berish kerak.

Insoniyat sivilizatsiyasining rivojlanish tarixida, jamiyatning nogironlarga bo'lgan munosabati, ularga tayinlangan ijtimoiy "javonlar" yoki "joylar" ko'rinishida, ularga bo'lgan munosabat alohida e'tibor talab qiladi. Shuni esda tutish kerakki, bunday odamlar uchun ta'lim dasturlari g'amxo'rlik va davolanishni o'z ichiga olishi kerak. Ushbu model rivojlanishining buzilishi sabablari va oqibatlarini klinik tadqiqotlar va ayrim kasalliklarning oldini olish va davolashning mumkin bo'lgan usullari, natijada inson imkoniyatlarining cheklanishi bo'yicha ilmiy tadqiqotlarning rivojlanishiga turtki bo'ldi. Zamonaviy sharoitda bu model yetarli emas, chunki bu alohida ehtiyojli odamning imkoniyatlarini cheklashdir.

Hozirgi vaqtda integratsiyalashgan ta'lim muammosi munozarali, chunki integratsiya, T.V.Varenovanning fikricha, o'zining ijobiy va salbiy tomonlariga ega. Ta'limga muhtoj bolalarning jamiyatdan ajralib qolmasligi yaxshi, lekin ommaviy maktablarda maxsus integratsiyalashgan ta'lim imkoniyatlarining cheklanganligi yomon. Shu bilan birga, integratsiyaga, ayniqsa, uning majburiy versiyasida turlicha

munosabatda bo'lgan ota - onalarning fikrini hisobga olish kerak. Integratsiyalashgan ta'limning afzalliklari va kamchiliklari bor . Hamkorlikda o'qish tarafdorlari quyidagi ijobiy jihatlarni ajratib ko'rsatishadi:

- ko'proq qobiliyatli sinfdoshlarning rag'batlantiruvchi ta'siri; hayot bilan keng tanishishning mavjudligi;
- aloqa ko'nikmalarini va lateral fikrlashni rivojlantirish (har ikki tomonda);
- axloqiy tarbiyaning samarali vositasi bo'lgan haqiqiy hayotiy vaziyatlarda insoniylik, hamdardlik, rahm -shafqat, bag'rikenglik namoyon qilish imkoniyati;
- muvaffaqiyatli bolalar orasida ularning eksklyuzivligini ta'kidlash sharoitida snobberlik xavfini kamaytirish;
- sog'lom, odatda rivojlanayotgan nogiron maktab o'quvchilarida qo'rquv yo'qolishi. Yigirmanchi asrda demokratik, avtokratik va anarxik modelni qayta ishlab chiqarishda sinfda o'zaro ta'sirning turli tuzilmalari bilan bir qator tajribalar o'tkazildi (K. Levin va boshqalar). Tadqiqot natijalari shuni ko'rsatdiki, demokratik qadriyatlar har bir yangi avlodga yangidan singdirilishi kerak, maqsadli maktablarda buning uchun zarur sharoitlar yaratiladi, chunki ular avtoritar munosabatlarga qaraganda ancha qiyinroq o'rganiladi

Integratsiya g'oyalari quyidagi dalillarni ilgari suradi:

- sinf tarkibining xilma-xilligi yaxshi o'qiyotgan o'quvchilarga zarar yetkazadi, bu esa ularning tez sur'atlar bilan o'qishlariga imkon bermaydi, qobiliyatli o'quvchilarning o'sishini sekinlashtiradi; o'quv qiyinchiliklari bo'lgan bolalar raqobatning qulay va nohaq shartlaridan tashqarida, ularga kerakli e'tibor berilmaydi;
- o'qituvchilar hal qilinmaydigan axloqiy muammoga duch kelmoqdalar: kim e'tibor, g'amxo'rlik va vaqtdan mahrum bo'lishi kerak; mamlakat intellektual salohiyatli fuqarolarga muhtoj.

Ba'zi mahalliy o'qituvchilar bizning jamiyatimizda integratsiyalashgan ta'limning paydo bo'lishini "ijtimoiy inqiroz va an'anaviy pedagogika qadriyatlaridan hafsalasi pir bo'lgan bola" deb hisoblaydilar. Bir qator defektologlar qo'shma ta'limga umuman shubha bilan qaraydilar, umuman integratsiyaga bo'lgan ehtiyojni inkor etmaydilar (maxsus psixofizik rivojlanishga ega bo'lgan bola maxsus maktabda, tengdoshlar orasida tengdir va uni jamiyatga integratsiyalashishga tayyorgarlik ko'rish mumkin. Bu yerda eng muvaffaqiyatli, chunki ta'lim va tarbiya jarayonini

har bir toifadagi bolalarning bilim qobiliyatiga mos keladigan o'quv materiallarini shunday tezlikda va shunday tarqatish bilan maxsus o'qitilgan malakali kadrlar olib boradilar.). Ta'lim, tuzatuvchi va kompensatsion yo'nalishdan tashqari, terapevtik va rehabilitatsiyadir, bu ommaviy maktab sharoitida to'liq imkonsiz bo'lib chiqadi. Maxsus maktablarda kasb -hunar ta'limi ustaxonalari mavjud bo'lib, ular umumiy maktablarda amalda qo'llanilmaydi. Bolani maxsus maktabda ushlab turish davlatga ommaviy maktabga qaraganda 3-5 barobar ko'proq xarajat qiladi, lekin ularning tarafdorlari fikricha, xarajalar o'zini oqlaydi. Integratsiyalashgan ta'limning bir nechta asosiy muammolari mavjud: Kim o'qiydi ya'ni qaysi maktab guruhidagi nogiron bolalar uchun umumiy ta'lim qulay va foydali? Qaerda, ya'ni nogiron bolalarni ommaviy maktabda o'qitishning mumkin bo'lgan tashkiliy shakllari (umumiy ta'lim maktabining maxsus sinfida, oddiy ommaviy sinfida, rehabilitatsiya markazida va hokazo)? Nima, ya'ni integratsiyalashuv sharoitida maxsus ta'lim mazmuni qanday, ta'lim variantlari, bir variantdan ikkinchisiga moslashuvchan o'tish imkoniyatlari qanday? Qachon, ya'ni integratsiyalashgan ta'limning boshlanish vaqti (maktabgacha, boshlang'ich yoki o'rta va katta maktab yoshida)? Kim o'rgatadi ya'ni, ommaviy maktab o'qituvchisining rivojlanishida nuqsoni bor bolalar bilan ishlashga tayyorgarlik qanday bo'lishi kerak, umumiy ta'lim maktabida maxsus o'qituvchi va maxsus psixolog qanday vazifalarni bajaradi? Integrativ pedagogikaning asosiy g'oyasi pozitsiya hisoblanadi: maktabda integratsiyadan jamiyatga integratsiyaga qadar. Birgalikdagi ta'lim nafaqat disontogenezli bolaning asosiy oqimdan ajralib qolmaslik huquqini kafolatlash uchun mo'ljallangan (Belarusiya bola huquqlari to'g'risidagi qonun, 27 -modda), balki uning maktabga borishini ta'minlash. agar u sog'lom bo'lsa, qatnashgan bo'lardi. Asosiy printsipl integratsion pedagogika - iloji boricha kam tashqi va ichki farqlash. Bir qator mualliflarning fikriga ko'ra, $2x4x6x20$ formulasi bilan integratsiya yo'q (2 - bitta kitobning majburiy sahifalari, 4 - bitta xonadagi devorlar, 6 - kuniga darslar soni, 20 - sinflar hajmi). Integratsiyaning asosiy turlari: ijtimoiy va tarbiyaviy. Ba'zi olimlar, shuningdek, jismoniy (bolalarni bir xonada topadigan) integratsiya, funktsional (faoliyat: sub'ekt-fazoviy birlashma) va sotsioetal (shu jumladan: ijtimoiy masofani butunlay olib tashlash, birgalikdagi faoliyatda teng sheriklik) ni ajratib ko'rsatishadi. Integratsiya shakllari: ichki va tashqi. Ichki integratsiya maxsus ta'lim tizimi doirasida amalga oshiriladi. Tashqi maxsus va ommaviy ta'limning o'zaro ta'sirini

nazarda tutadi. Ichki integratsiyaning misoli - kar va eshitish qobiliyati cheklangan, ko'r va ko'rish nogironlari, aqli zaif va nutqining og'ir buzilishi bo'lgan bolalarni birgalikda o'qitish. Rus mualliflari (Nazarova N.M., Goneyev A.D. va boshqalar) ta'kidlaganidek, integratsiyaga o'tishning qiyinchiliklari moliyaviy - iqtisodiy muammolar bilan bog'liq;

oliy maxsus davlat ta'lim standartlarining zamonaviy maxsus (tuzatish) maktabi va rivojlanish muammolari bo'lgan bolalarga kompleks ta'lim berish talablariga mos kelmasligi;

zarur normativ -huquqiy bazaning yo'qligi;
cheklangan o'quv, o'quv, uslubiy va ilmiy adabiyotlar bilan zamonaviy maxsus ta'limning nazariy va amaliy muammolari va boshqalar mavjud.

Foydalanilgan adabiyotlar:

1. Maryam, I., & Mukhlisa, U. The Use of Interactive Methods in the Orientation of Students to Entrepreneurial Activity. JournalNX, 7(03), 223-226.
2. Sobirovna, U. M., & Sharifjon, P. O. (2023). Choosing Organizational Forms of Education in the Effective Organization of Technology Courses. Journal of Innovation, Creativity and Art, 2(2), 77-81.
3. Gulomovna, I. M., & Sobirovna, U. M. (2022). IMPROVING THE FIELD OF PROFESSIONAL DEVELOPMENT OF PEDAGOGICAL PERSONNEL IN THE SPECIALTY OF TECHNOLOGICAL EDUCATION IN UZBEKISTAN. International Journal of Early Childhood Special Education, 14(7).
4. Ибрагимова, М., Усмонова, М., & Юсуфходжаева, Ф. (2022). This article discusses the idea that preparing students for work at the current stage of education is one of the most important issues in the education and upbringing of the younger generation. Texnologik ta'limni innovatsion tashkil etish. Общество и инновации, 3(5/S), 153-157.
5. SOBIROVNA, U. M. (2021). Modernization of the content, methods and tools of technologies in the organization of modern education. IEJRD.
6. Sobirovna, U. M. (2022). Improving the educational system for children with disabilities. The Peerian Journal, 4, 20-22.

7. Sobirovna, U. M. (2022). MODERN APPROACHES TO EFFECTIVE ORGANIZATION OF TECHNOLOGY LESSONS.
8. Sobirovna, U. M. (2022). DIDACTIC PRINCIPLES OF EFFECTIVE ORGANIZATION OF TECHNOLOGY LESSONS.
9. Sobirovna, U. M. (2022). TEXNOLOGIYA FANI MASHG'ULOTLARINI SAMARALI TASHKIL ETISHDA SHARQ MUTAFAKKIRLARI ASARLARIDAN FOYDALANISH. World scientific research journal, 9(1), 220-224.
10. Sobirovna, U. M., & Irodaxon, T. (2022). TEXNOLOGIYA FANI MASHG'ULOTLARINI SAMARALI TASHKIL ETISH METODLARI. PEDAGOGS jurnali, 21(1), 41-44.
11. SOBIROVNA, U. M. (2021). Modernization of the content, methods and tools of technologies in the organization of modern education. IEJRD.

